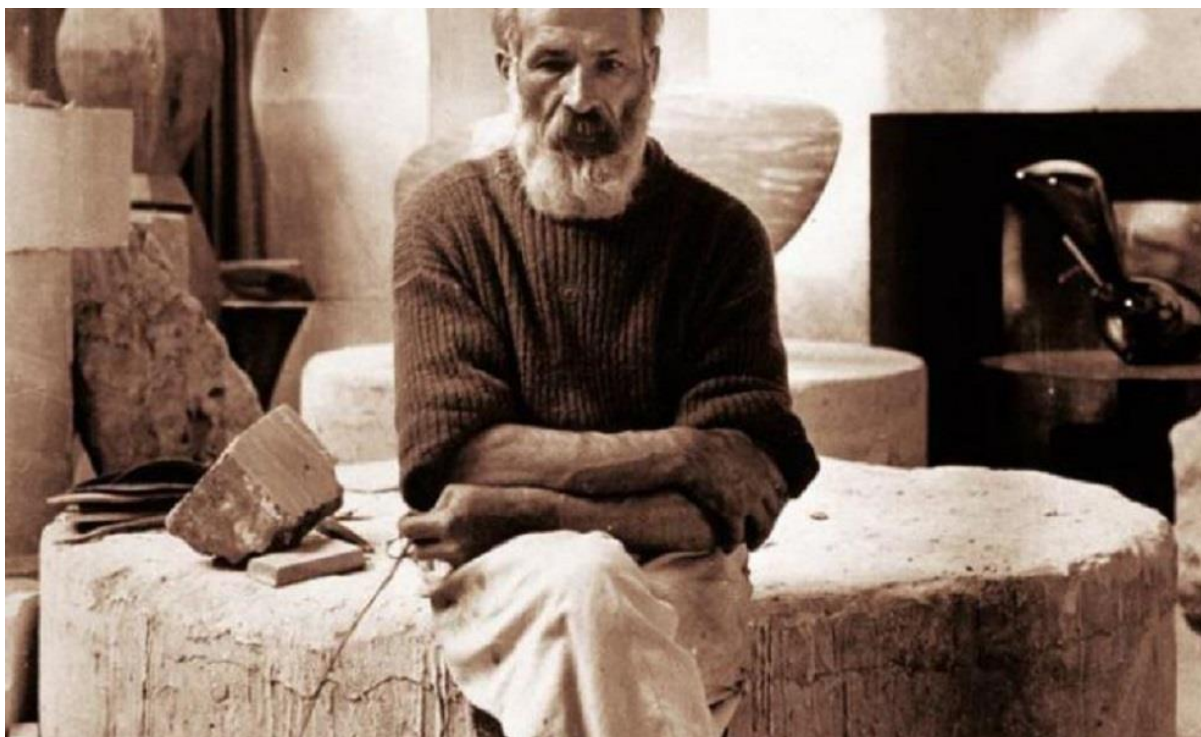

Sculptura ca limbaj al nemuririi: Constantin Brâncuși și viziunea sa universală

22 februarie 2025

Pe 19 februarie 1876, într-un mic sat gorjean, se naștea Constantin Brâncuși, un copil pentru care lemnul și piatra aveau să devină, încă din primii ani, la fel de misterioase pe cât erau de fascinante. În tăcerea lucrului cu aceste materiale, Brâncuși a descoperit limbajul eternității, iar din fiecare formă pe care o crea, își imprima cu delicatețe amprenta unei lumi fără timp – o lume în care esența frumuseții se naște din simplitatea pură a materiei.

Marele sculptor a visat măreț: să devină cineva, să atingă gloria și să fie cunoscut în întreaga lume. Însă, dincolo de faima sa strălucitoare, se află o poveste de muncă neîntreruptă și de sacrificiu tăcut.

Opera lui Brâncuși a avut un impact profund asupra secolului al XX-lea, impunându-se cu forță și răspândindu-se în întreaga lume ca o celebrare a spiritului. Prin viziunea sa inovatoare, a redefinit coordonatele fundamentale ale sculpturii universale. A asimilat întreaga istorie a artei,

dar a și depășit-o, transformând-o printr-un limbaj propriu, sublimat, care reflectă atât profunzimea tradiției, cât și perspectiva sa unică. Moștenirea sa impresionantă, de o complexitate tematică remarcabilă, include creații considerate astăzi printre cele mai mari realizări artistice ale lumii.

Brâncuși a dăruit României ceva unic, ceva ce omul a căutat dintotdeauna: o scară către cer – Coloana Infinitului. Înzestrat cu un har aparte, patriarhul sculpturii moderne a căutat necuprinsul înălțimilor, folosindu-se de simbolul coloanei pentru a explora idei profunde și pentru a transpune în formă aspirațiile sale spirituale. „A aborda infinitul prin intermediul formei” – așa cum afirma Ezra Pound – a fost una dintre marile sale căutări.

Renumit pentru perfecționismul său, Brâncuși acorda o atenție deosebită fiecărui detaliu al creațiilor sale. Conexiunea profundă cu natura și cu lumea, în întreaga ei complexitate, l-a transformat nu doar într-un maestru al sculpturii, ci și într-un artist al cuvântului. Îndrăgostit de limbaj, la fel cum era de piatră, le-a șlefuit pe amândouă cu aceeași măiestrie, printr-un proces alchimic al esențializării – eliminând tot ceea ce era superficial sau redundant, până când atât formele, cât și ideile ajungeau la puritate absolută.

Dincolo de poetul care cioplea metafore în piatră și le modela în bronz, Brâncuși a fost și un fin șlefuitor al cuvintelor, conferindu-le sensuri filozofice profunde. Unele dintre maximele sale sunt la fel de celebre ca o parte din opera sa sculpturală: „Să fii liber ca un zeu, să poruncești ca un rege, să muncești ca un sclav.” Aforismele sale reprezintă esențe condensate de înțelepciune, iar valoarea lor artistică și documentară eternizează atât teoriile sculptorului despre artă, cât și concepțiile sale despre viață.

Cel numit părintele sculpturii moderne și unul dintre cei mai influenți sculptori pe plan mondial, nu a realizat deodată lucrări geniale. Acestea au prins contur după ani de muncă asiduă, în urma unui îndelungat proces de formare și explorare artistică. Sculptura sa nu s-a născut dintr-o inspirație spontană, ci dintr-un travaliu susținut, dintr-o neconținută căutare a perfecțiunii și o profundă înțelegere a materiei, a formelor și a simbolurilor ancestrale.

Copilul de țăran, fugit de acasă, care la 11 ani cioplea din scândurile unei lădițe de portocale o vioară, și-a construit cu grijă propria legendă încă din timpul vieții. „Am plecat de la 10 ani pe jos din Hobița-Peștișani”, consemnează Petre Pandrea o mărturisire a artistului, din 1939. Aceasta a fost prima desprindere și cea mai importantă, care avea să-l definească. „Copil fiind”, mărturisea sculptorul, „îmi făceam o idee înaltă despre misiunea de lumină a sculpturii. I-am văzut pe tatăl meu și pe bunicul meu postind și rugându-se înainte de a ciopli lemnul cu barda, pentru a face din el cruci, pentru a-l scrijeli cu dalta ca să dea la iveală un trup răstignit ori aripi de înger.”

Înainte de a deveni artistul deplin, Brâncuși a învățat meșteșugul popular al sculpturii în lemn la Școala de Arte și Meserii din Craiova, urmând apoi Școala de Belle-Arte din București. Această perioadă a marcat adevăratele sale începuturi artistice. În 1904, a plecat la Paris – așa

spune legenda – pe jos, un drum lung, plin de peripeții, cu opriri în Elveția și Germania, unde, asemenea calfelor din Evul Mediu, muncea sporadic pentru a-și câștiga existența.

Între 1898 și 1907, Brâncuși a fost într-un continuu proces de formare, studiind în cele mai prestigioase instituții academice ale vremii. A avut maeștri recunoscuți, printre care Vladimir Hegel și Ion Georgescu în țară, iar mai târziu, în Franța, a lucrat sub îndrumarea lui Antonin Mercié și a marelui Auguste Rodin. Deși se bucura de prețuirea celui mai celebru sculptor al epocii, Brâncuși a înțeles că trebuia să-și urmeze propriul drum. Momentul decisiv al maturizării sale artistice a fost plecarea din atelierul lui Rodin, afirmând celebra sa maximă: „La umbra marilor copaci nu crește nimic.” Abia atunci avea să-și descopere pe deplin vocea artistică, dând naștere unui stil care a revoluționat sculptura modernă.

Anii tinereții, ani de muncă neobosită, au fost totodată trepte esențiale în zborul căutărilor de sine al lui Brâncuși. El însuși îi numea „anii căutărilor, anii de regăsire a unui drum propriu”. Dar căutarea este prima condiție a descoperirii, a desăvârșirii și a perfecțiunii.

Anul 1907, considerat momentul de început al sculpturii moderne prin câteva dintre lucrările sale, coincide cu vârsta de 31 de ani a artistului – o vârstă a maturizării creatoare, dar și un an de apogeu în cariera multor artiști și scriitori.

Deși a fost revendicat de numeroase curente moderniste și a trecut prin „școala” lui Rodin, Constantin Brâncuși a rămas fidel rădăcinilor sale țărănești, redescoperind esența formelor. În 1907, odată cu „Rugăciunea” și, imediat după, cu „Sărutul” și „Cuminența Pământului”, Brâncuși se desprinde definitiv de influența lui Rodin. Cu o intuiție remarcabilă, el se plasează la răscrucea marilor aspirații artistice ale timpului, creând un limbaj sculptural cu totul nou. Tot în această perioadă se produce și o transformare tehnică fundamentală: Brâncuși abandonează modelajul și trece la cioplirea directă în piatră – o tehnică ce îi permite să redea vitalitatea artei arhaice, simplitatea sinceră și ingeniozitatea sculptorului primitiv.

Pentru a ajunge la formele esențiale pe care le cunoaștem astăzi, artistul a pornit de la credințele populare încorporate în creștinism, a explorat filosofia orientală și a pătruns apoi în esența gândirii primitive. Printr-o viziune artistică profundă, a redus arta la semnificația ei primordială, rafinând forma până la expresia ei pură. Dincolo de influențe, întreaga sa operă rămâne un simbol și un mit al vieții – o reflecție asupra căutărilor omului, a drumului său către înțelegerea existenței și, în cele din urmă, către nemurire.

Constantin Brâncuși este simbolul țăranului gorjean și, prin aceasta, simbolul spiritului românesc. Cine dorește să înțeleagă cu adevărat poporul român trebuie să pornească de la ceea ce îl definește cel mai profund: creația populară. Brâncuși-omul a făcut drumul din sat către lume. Brâncuși-artistul, însă, a parcurs paradoxal drumul invers, întorcându-se mereu la rădăcini. O mărturisire proprie, devenită emblematică pentru viziunea sa artistică, confirmă această întoarcere: „Trebuie să ne întoarcem la începutul lucrurilor și să regăsim ceea ce am pierdut”, i-a spus el lui Modigliani.

Pentru Brâncuși, semnul grafic, pictural sau creștătura în lemn nu erau simple elemente decorative, ci făceau parte din universul său interior, încărcate de semnificații mai profunde decât ar fi putut înțelege cei veniți din tumultul civilizației occidentale.

Obsedat de anumite teme și de misterul lor artistic, sculptorul a revenit neobosit asupra unor forme, explorându-le până la desăvârșire. Astfel, a perfecționat conceptul Coloanei fără sfârșit timp de aproape două decenii și a lucrat nu mai puțin de 28 de ani la ciclul Păsărilor. Între 1912 și 1940, Brâncuși a realizat 29 de versiuni ale „Păsării măiestre”, utilizând bronzul polizat, marmura de diferite culori și ipsosul. Artistul însuși a rezumat întreaga sa căutare într-o frază devenită manifest: „Eu nu am căutat, în cursul întregii vieți, decât esența zborului... Zborul, ce fericire!” Pentru el, zborul nu era doar o imagine a libertății, ci simboliza ascensiunea, transcenderea limitelor umane, dorința de a atinge absolutul.

Românul Constantin Brâncuși, format în țară și desăvârșit la Paris, ajunge să uimească America. Arta sa era, la acea vreme, o noutate absolută – ceva fără precedent și imposibil de încadrat. Publicul, deși avid de inovație, nu era pregătit pentru revoluția vizuală propusă de Brâncuși, iar confuzia stârnită de lucrările sale l-a obligat pe artist să își explice viziunea. Astfel, el a devenit primul exeget autentic al propriei opere.

Patrimoniul literar al lui Brâncuși, la fel de original și valoros ca sculptura sa, este strâns legat de creația sa plastică, așa cum subliniază cercetătorii. Printre maximele și cugetările sale, Coloana Infinitului de la Târgu-Jiu apare drept opera sa cea mai îndrăgită, lucrarea cu care se mândrea cel mai mult. „Coloana mea fără sfârșit trăiește într-o grădină frumoasă din România... De jos până sus, ea are aceeași formă și nu are nevoie de pedestal sau soclu pentru a se sprijini; iar vântul nu o va deșrădăcina niciodată, căci ea va rezista prin propriile puteri.” În armonie cu marile teme ale artei sale, Coloana este, pe bună dreptate, considerată încununarea creației brâncușiene.

Portretul sculptorului nu poate fi redus doar la cuvintele sale sau la omagiile aduse de poeți și gânditori din întreaga lume; mai mult decât atât, el depășește orice încercare de a fi înțeles pe deplin prin cuvinte. Admiratori din cele mai diverse colțuri ale lumii, fiecare cu sensibilitatea unică, s-au plecat în fața creațiilor sale, încercând să găsească cele mai expresive cuvinte pentru a surprinde măreția unui artist care a cutezat să caute focul sacru în tăcerea pietrei și în privirea distantă a metalelor. Toți au încercat să-l descifreze pe omul-artist, să-l surprindă într-una dintre infinitele sale ipostaze lumești, peste care plutea, într-un mod misterios, o aură divină, o boare de veșnicie. Opera sa sculpturală – atât în ansamblu, cât și în fiecare lucrare în parte – rămâne un izvor inepuizabil de sugestii poetice și filozofice, menite să inspire și să alimenteze zborul fără sfârșit al metaforei.

Recunoașterea universală a lui Brâncuși se datorează nu doar operei sale, ci și modelului existențial pe care l-a construit cu rigoare și pasiune. Un rol esențial în acest proces l-a avut atelierul său, conceput ca o veritabilă operă de artă, un spațiu sacru în care principiile sale etice și estetice puteau fi trăite și înțelese direct de vizitatori. Pe măsură ce faima sculptorului a crescut, atelierul din Impasse Ronsin a devenit un loc de pelerinaj pentru scriitori, artiști și iubitori de artă, dar și un punct de referință pentru comunitatea românească din Franța. În mijlocul Parisului, această „oază de seninătate”, cum a fost adesea numită, era un spațiu în care Brâncuși păstra un dialog permanent cu intelectualii români și își reafirma rădăcinile culturale.

Astăzi, Brâncuși rămâne nu doar un sculptor de geniu, ci și un vizionar care a transformat materia în poezie și a insuflat pietrei esența nemuririi. Geniul său constă în capacitatea de a identifica adevărata sursă a formelor pe care se simțea chemat să le creeze. Fiecare lucrare a sa reprezintă o pildă, o sinteză a esențelor, un limbaj vizual ce ne conduce spre o realitate pură, neatinsă de timp – realitatea Ființei Originare.

El a descoperit și a revelat o frumusețe până atunci inaccesibilă, deschizând calea spre marea nostalgie a „nebănuitelor trepte” și consacrandu-se triumfului veșniciei. Sculptura sa reprezintă o sinteză profundă a identității artei românești, deschizând drumul acesteia către avangarda mondială. Printr-un echilibru între simplitate și esență, opera lui oferă o perspectivă liniștitoare, ridicându-ne dincolo de efemer și vis, în căutarea unei singurătăți abstracte, încărcate de sens.

Apreciat de criticii din întreaga lume ca cel mai important sculptor al secolului XX, Constantin Brâncuși a lăsat posterității o operă impresionantă, marcată de o eleganță distinctivă, rezultată din fuziunea artei populare românești cu rafinamentul avangardei pariziene.

Deși a ajuns în atenția lumii întregi, Brâncuși nu s-a lăsat copleșit de gloria dobândită. A rămas fidel rădăcinilor sale și și-a păstrat cetățenia română până aproape de sfârșitul vieții. Doar incertitudinea legată de soarta bunurilor sale după moarte l-a determinat, în cele din urmă, să accepte cetățenia franceză. Stabilit la Paris, unde opera sa era admirată și apreciată la nivel mondial, Brâncuși nu s-a simțit niciodată cu adevărat acasă. Inima și conștiința sa au rămas românești, iar româna i-a fost întotdeauna limbă de gândire. În ultimii ani, a refuzat să mai vorbească în altă limbă, păstrându-și legătura profundă cu originile sale.

Constantin Brâncuși s-a stins din viață la vârsta de 81 de ani și, conform dorinței sale, a fost înmormântat la Paris, după obiceiul românesc.

Brâncuși rămâne, peste veacuri, un artist desăvârșit, „în ale cărui mâini sculptura nu a fost niciodată atât de aproape de perfectă reprezentare a esențelor”, după cum afirma Jean Cassou. În fața artei sale nu poți decât să te înclini și să te minunezi că „există”, că există. Conviețuind

cu lemnul, piatra, bronzul și fierul, Brâncuși a devenit un păstrător al epocilor, un sculptor al eternității, un scărar al istoriei devenirii umane.

Bibliotecar, Luciana Macovei

Biblioteca Județeană „Nicolae Milescu Spătarul” Vaslui

Bibliografie: Tinerețea lui Brâncuși. V. G. Paleolog. București: Editura Tineretului, 1967.
Constantin Brâncuși: Viața. Ion Mocioi. Târgu-Jiu: Spicon.

Constantin Brâncuși: Opera. Ion Mocioi. Târgu-Jiu: Spicon, 2003. Pe urmele lui Constantin Brâncuși. București: Editura Univers Enciclopedic, 1999. Brâncuși: Amintiri și exegeze. Petre Pandrea. București: Meridiane, 1967. Brâncuși, artist-filosof. Coordonator: Ion Pogorilovski. Târgu-Jiu: Editura Fundației „Constantin Brâncuși”, 2001.